

Ralph Vaughan Williams - Toward the Unknown Region

Tekst: Walt Whitman

Darest thou now O Soul,
walk out with me toward the Unknown Region,
where neither ground is for the feet nor any path to follow?

No map there, nor guide,
nor voice sounding, nor touch of human hand,
nor face with blooming flesh, nor lips, nor eyes, are in that land.

I know it not O Soul;
nor dost thou - all is a blank before us;
all waits undream'd of, in that region, that inaccessible land.

Till when the ties loosen,
all but the ties eternal, Time and Space,
nor darkness, gravitation, sense, nor any bounds, bound us.

Then we burst forth - we float,
in Time and Space, O Soul, prepared for them;
equal, equipt at last, - O joy! O fruit of all! them to fulfil, O Soul.

Verwacht in Het Zondagochtend Concert

7 jan - Grote Zaal

De cellisten van het Concertgebouworkest spelen romantische klassiekers

28 jan - Grote Zaal

Sibelius' *Symfonie nr. 5* en Leila Josefowicz speelt Stravinsky

Zien we u binnenkort weer terug op zondagochtend?

De volledige concertagenda vindt u op concertgebouw.nl/zondag.

Deel uw zondagochtendgevoel op X (Twitter) #hetzondagochtendgevoel.

AVROTROS en Het Concertgebouw presenteren

Het Zondagochtend Concert

12 november 2023 - Grote Zaal - 11.00 uur

Voorprogramma in de Spiegelzaal om 10.00 uur

Het Zondagochtend Concert 30 jaar!

Radio Filharmonisch Orkest

Groot Omroepkoor (instudering: Benjamin Goodson)

Sir Mark Elder, dirigent

Edvard Grieg

1843-1907

Suite nr. 1 uit 'Peer Gynt', op. 46

Morgenstemming

Åses dood

Anitra's dans

In de zaal van de Bergkoning

Frederick Delius

1862-1934

The Song of the High Hills*

Ralph Vaughan Williams

1872-1958

Toward the Unknown Region

** Solisten uit het koor:*

Elise van Es, sopraan; Gerben Houba, tenor

Het voorprogramma **Spiegelzaal** en

Het Zondagochtend Concert worden

elke week door AVROTROS rechtstreeks

uitgezonden op NPO Klassiek.

Al sinds de Vikingen zich in Engeland vestigden is er een nauwe band tussen de Britten en de Noren. Dat begon weliswaar met plunderingen door de Noormannen, maar inmiddels gaat het er een stuk geciviliseerder aan toe. Zo kwam de Noor Edvard Grieg graag en vaak in Engeland; hij en zijn vrouw Nina hadden er veel vrienden, onder wie Frederick Delius. Delius en Vaughan Williams verbleven op hun beurt maar wat graag in het kale en ongenaakbare Scandinavische klanklandschap, én zij adoreerden de Noorse natuur. Voor hun composities die vanochtend op het programma staan lieten zij zich daardoor inspireren.

Bij een concert waarin de Noors-Britse connectie centraal staat is Sir Mark Elder dé uitgelezen dirigent. Hij is naast chef-dirigent van het Hallé Orchestra uit Manchester ook vaste gastdirigent van het Bergen Philharmonic Orchestra.

Exotiek en egoïsme

In een tijd dat muziek en toneel er grotendeels geïmporteerd werden, gaven Henrik Ibsen en Edvard Grieg als belangrijkste voorvechters van de Noorse kunst en cultuur hun land een eigen gezicht. Grieg kwam met een typisch Noors geluid, op de unieke natuurpracht geïnspireerd; Ibsen was een

grondlegger van het modernistische Noorstalige drama. Samen presenteerden zij in 1876 het toneelstuk *Peer Gynt*. Daarin gaat een jongen al reizend op zoek naar succes. Hij beleeft de gekste avonturen, maar doordat hij leugen en waarheid vermengt en steeds egocentrischer wordt, werkt hij zich keer op keer in de nesten. In 'Morgenstemming' ziet Peer de zon opkomen in Marokko, waar hij eenzaam is gestrand. Hoewel de iconische muziek vaak als een verklanking van de Noorse natuur wordt gezien, verwijzen de pentatonische elementen en de betoverende fluit juist naar het exotische Noord-Afrika. Die *couleur locale* is ook te horen in 'Anitra's dans', waarin de dochter van een Marokkaanse bedoeïenenleider dansend Peer berooft. 'Åses dood' verklankt de complexe en gelaagde emoties van rouw, als Peers moeder sterft. Grieg herhaalt daarvoor simpele melodische en harmonische elementen die hij in kleur en intensiteit varieert. Het afsluitende 'In de zaal van de Bergkoning' speelt aan het hof van een trollenkoning, waar trollen, gnomen en andere mythische wezens de dienst uitmaken. Peers verblijf daar is een scharnierpunt in het toneelstuk: hij verandert er van een sympathieke jongen die waarheid en verzinsel verwacht, in een egoïstische jongeman die

alleen zijn eigenbelang dient. Grieg bedoelde deze muziek ironisch, als sneer naar al te bekrompen en conservatieve Noorse nationalistes.

Engelse impressionist

Frederick Delius raakte als student aan het conservatorium van Leipzig bevriend met Edvard Grieg. En hij ontpopte zich er als een componist van lyrische stukken in een vrije vorm. Delius werd daarom gekscherend 'de enige Engelse impressionist' genoemd. Het was echter niet Frankrijk – het thuis van de impressionisten – waar hij zijn hart aan had verpand, maar aan het hoge Noorden. Als twintiger reisde Delius voor het eerst naar Noorwegen. Het was liefde op het eerste gezicht. 'Spring always means for me a longing for Norway', verzuchtte hij. Talloze reizen naar Noorwegen zou hij nog maken, al dan niet met Grieg. Op latere leeftijd bouwde hij er zelfs een huisje.

The Song of the High Hills is een woordeloze lofzang op de Noorse natuur. 'Ik heb geprobeerd de vreugde en vervoering die ik in de Hoge Bergen voel uit te drukken en de eenzame melancholie van de hoogste hoogten en de uitgestrekte vlakten weer te geven. De zangpartijen typeren de mens in de natuur.'

Het grote onbekende

Toen Henry Purcell in 1695 stierf, zou Engeland een eeuw van muzikale droogte tegemoet zien. Weliswaar bleef de rijke koortraditie behouden, maar gecomponeerd werd er niet veel meer. Althans, niet op het hoogste niveau. Pas met de komst van Edward Elgar en de vijftien jaar jongere Ralph Vaughan Williams veranderde dat. Een van de eerste werken waarmee Vaughan Williams succes had, was *Toward the Unknown Region*, een eendelig werk voor koor en orkest op een tekst van Walt Whitman. Het geeft het gevoel van jeugdig avontuur weer, bij de aanvang van een reis. De muziek begint schoorvoetend, tastend. Met de koorinzet begint de reis. De woorden 'all is a blank before us; / all waits, undreamed of, in that region, that inaccessible land' beschrijven tegelijkertijd het avontuur, het onbekende dat nog te gebeuren staat, en het witte papier dat de componist voor zich heeft voordat hij begint te componeren. De climax komt op de tekst 'Then we burst forth': 'Dan barsten we los, we zweven/ in tijd en ruimte.' En inderdaad, vrij zweeft de muziek, grandioos en triomfantelijk.

Alexander Klapwijk